

811.163.41'367.625.44

811.163.41'373.611

<https://doi.org/10.18485/sj.2021.26.1.3>

МИЛАН В. СТАКИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 10. 11. 2020.
Прихваћен: 12. 1. 2021.

РАДНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВИ КАО ЛЕКСЕМЕ

У овом раду биће анализирани примери у којима се у реченицама савременог српског језика наводе радни глаголски придеви као самосталне лексеме. Сагледаћемо услове под којима један морфолошки глаголски облик постаје одредница у речнику. Грађа показује да то не може бити глаголско значење јер у том случају би се навео основни глаголски облик – инфинитив. Радни глаголски придеви у овим случајевима имају увек атрибутску функцију и придевско значење.

Кључне речи: глаголи, придеви, радни глаголски придев, атрибутска функција, трансформација, попривдевљавање, лексеме, полисемија.

Од свих питања о којима би се могло расправљати када је реч о радном глаголском придеву као што су: порекло, веза са партиципима, значења, морфолошка структура, променљивост, функције и друго – за ову прилику узећемо само једно: како и под којим условима један морфолошки облик глагола (радни глаголски придев) постаје одредница у речнику, постаје самостална лексема. Основни облик глагола, облик у којем се ова врста речи даје у реченицама као одредница је свакако инфинитив. Грађа коју смо прикупили из Речника српског језика даје нам много примера у којима се као посебне, самосталне одреднице јављају облици радног глаголског придева. Кажемо „облици” јер сматрамо – и то одмах истичемо – да то нису радни глаголски придеви, не бар у свом основном, глаголском, значењу.

* mstakic@mts.rs

Историја питања. Оно што нико не спори је да данашњи радни глаголски придев у српском језику потиче од партиципа перфекта. Зна се и да је „formant *-l-* sljednik indoevropskoga sufiksa **-lo-* koji je služio za različite imeničke i pridjevske tvorbe” (Михаљевић 2014: 179). А око првобитне функције и значења ових партиципа међу научницима нема јединства: „Jedni u oblicima toga participa vide stare imenice koje označuju vršitelja radnje (*nomina agentis*), a drugi smatraju da je njegova prvotna funkcija bila pridjevska” (Михаљевић 2014: 180).

И А. Белић истиче ту дилему, али пре тога констатује да се овај партицип градио од аористне (претеритне) основе, из чега проистиче да је морао имати резултативно значење.

А на питање да ли се то резултативно значење слаже са именичком или придевском функцијом А. Белић каже: „Ја мислим да је његова функција била првобитно или, још боље, да је *морала бити* именичка. „**ЈѢСМЪ ЗНАЛЪ**” или „**КѢСМЪ ПИСАЛЪ**” морало је значити „ја сам зналац” у значењу „ја сам сазнао”, „ја сам писац” у значењу „ја сам написао”. Према томе, резултативно је значење „писац”, „зналац” могло бити добивено од старог аористског значења „писа” = „написа”, „зна” = „дозна”, „сазна” (Белић 2000а: 432). Ово именичко значење је могло изгубити резултативност и постати део глаголског система тек после формирања видског система код словенског глагола. Када је основа простог глагола *зъва-*, *писа-*, *зна-*, *ора-* добила имперфективно значење, могло је „**КѢСМЪ ПИСАЛЪ**” значити „ја сам онај који је писао”, а не „онај који је написао” (писац), тек тада је створено право партиципско значење тога облика. И А. Белић је у праву када тврди да се то није могло развити од придевског значења јер би „придеви, добивајући резултативно значење, остајали придеви и пре би се одвајали од глаголске системе него што би у њу улазили”. Прихватајући ову Белићеву теорију, ми се надаље нећемо бавити партиципима, па ни партиципом перфекта јер нам је циљ да расветлимо како је радни глаголски придев постао прави придев, постао придевска лексема.

Старословенски језик, најстарији писани језик словенски, имао је партицип перфекта. Градио се од глагола оба вида, код свих глагола на исти начин – додавањем на инфинитивну основу наставака: у једнини за *м. р. -лѣ, ж. р. -ла, ср. р. -ло*; у двојини за *м. р. -ла, ж. р. -лѣ, -ср. р. -лѣ*; у множини за *м. р. -ли, ж. р. -лѣ, ср. р. -ла* (Николић 1997: 211). Иако је праиндоевропски језик, видели смо, имао суфиксе **-lo*, П. Ђорђевић је у праву када каже да је партицип перфекта „као такав прасловенског а не праиндоевропског порекла”. Надаље он истиче и нешто што ће за нас у овом раду бити изузетно важно: „То је и једини партицип који има само предикативну употребу чинећи са финитним облицима помоћнога глагола **бѣти** сложене или описне глаголске облике за време (перфект, плусквамперфект и егзактни футур) и начин (потенцијал). Зато тај партицип има само облик номинатива просте придевске промене” (Ђорђевић 1975: 173). То искључиво глаголско значење и повезаност облика

овог партиципа са његовом предикатском функцијом, једином функцијом у стсл. језику, истиче и Хабургајев: „Именные формы причастий с суффиксом -а- еще с праславянской эпохи у потребляли съ только в составе сложных глагольных форм ... В таком употреблении, согласуясь с подлежащим, причастия могли иметь формы различных родов и чисел (в зависимости от рода и числа подлежащего), но только в именительном падеже (ибо подлежащее всегда в имен. падеже), что и обусловило их „несклоняемость” (Хабургајев 1986: 216).

Основна разлика у употреби радног глаголског придева у старословенском и савременом српском језику је, дакле, у томе што је тај облик у стсл. језику могао да се употреби само са глаголским значењем – само у предикатској функцији, а у савременом српском језику поред предикатске функције (у саставу сложених глаголских облика: перфекта, плусквамперфекта, футура егзактног и потенцијала), имају и атрибутску функцију и придевско значење. У старословенском језику били су везани само са субјектом као вршиоцем радње – и зато су увек у номинативу (као и субјекти). У савременом српском језику, поред те исте предикатске службе, могу (само не код свих глагола) имати и атрибутску функцију – и као атрибути у именичким синтагмама могу имати потпуну придевску дефлексију, могу се употребити у сваком падежу баш као и именице уз које стоје.

Рекосмо већ да придевску употребу не могу имати сви радни глаголски придеви, од свих глагола од којих могу бити начињени и могу имати предикатску улогу. О томе који облици радног глаголског придева и од којих глагола могу имати атрибутску функцију и придевску промену писали су А. Белић и М. Стевановић. Ми ћемо само у најкраћим цртама поновити њихове закључке, јер се дотичу циља који смо себи поставили у овом раду.

Александар Белић у раду *О променљивости радног (прошлог) глаголског придева* истиче да се у атрибутској служби не могу употребити радни глаголски придеви од прелазних и трајних глагола. „Не можемо рећи: *видели смо радиле људе, писале машине или носилу децу*”. Сви ови и њима слични глаголи могу имати радни глаголски придев само у предикатској служби. Тада се он слаже у роду и броју са својим субјектом, а „њихов назив придева односи се у правом смислу само на номинатив једине и множине.” Анализирајући надаље Маретићеве примере и закључке (в. Маретић 1963: 662), А. Белић наглашава: „Радни придев глагола који значе *стање* може постати придев када се његово унутрашње значење измени и када је несвршеног вида; а код глагола који значе *стање*, а свршеног су вида, глаголски радни придев може увек имати придевску промену, јер су резултативног значења, а могу лако прећи и потпуно у обичан придев” (Белић 2000б: 369). У вези са атрибутском улогом радних глаголских придева рефлексивних глагола, и у различитим падежима, А. Белић подвлачи да и ови глаголи могу значити *стање* и ако су

свршеног вида, могу се мењати по падежима, али без речце *се* и додаје: „И то што се у придевском значењу пропушта *се*, а у партиципском употребљава (исп. *железо се усијало* и *дај ми усијало железно*), и показује да је у атрибутивној употреби значење резултата стања као особине у њима преовладало.” На крају своје студије А. Белић закључује да радни глаголски придев прелазних глагола не може бити променљив, не може бити атрибутивно употребљен (та улога код ових глагола припада трпном глаголском придеву, о чему опширније в. Стакић 2014: 215–234), али то не значи да тако могу бити употребљени сви непрелазни глаголи, него само они који значе стање или промену стања. Остали непрелазни глаголи могу имати променљиви радни глаголски придев (*обрасли, пали, васкрсли, дошли, добили* и сл.) „само онда када се таквим радним придевима обележава особина као резултат радње, а не сама радња”.

Михаило Стевановић, уз пуно уважавање свога професора А. Белића, подсећа нас да је управо А. Белић констатовао да радни глаголски придев прелазних глагола не може имати својства правих придева и да се у придевској служби употребљава само радни глаголски придев непрелазних глагола, и то не свих него само оних који означавају стање. Он је такође утврдио да су ти глаголи стања скоро увек свршеног вида. Од имперфективних глагола нашао је само три придева који су пореклом радни глаголски придеви (*врео, кључао* и *неваљао*). М. Стевановић иде и корак даље. Подсећајући нас на познату чињеницу да и трпни глаголски придев може имати својства правих придева, он их овако дистрибуира: трпни глаголски придеви сваког глагола (разуме се – прелазног јер од непрелазног *се* и не прави) могу бити употребљени у придевској служби да означе неко својство као резултат радње вршене или извршене на објекту, док се обликом радног глаголског придева (у придевској служби, дакако) означава стање, тј. својство субјекта. Из овога произилази да ниједан глагол не би могао имати и трпни и радни глаголски придев у придевској служби. Језичка пракса, међутим, демантује такав закључак. М. Стевановић нам то илуструје паралелним примерима: по *смрзлој* земљи, а и по *смрзнутој* земљи „и ни за једно се не може рећи да није добро”. Кад се зна да је глагол *смрзнути* перфективан и непрелазан и да означава стање, онда је и теоријски оправдан у придевској служби радни глаголски придев. Откуд онда и трпни глаголски придев у истој служби? М. Стевановић га објашњава тако што глагол *смрзнути* доводи у везу са рефлексивним глаголом истог значења *смрзнути се*. Тиме проблем није решен и М. Стевановић уз констатацију да „питање променљивости глаголских придева од рефлексивних глагола није тако једноставно” – покушава да га реши (Стевановић 1988: 146–149).

Рефлексивних глагола према значењу има више врста, али је питање променљивости њихових радних глаголских придева упростио већ А. Белић утврдивши да ту особину могу имати само повратни глаголи који значе стање. То значи да прави повратни глаголи не могу имати променљиве радне глаголске

придеве јер су они заправо прелазни глаголи чији је објекат оно лице или предмет који је у субјекту, те придевску функцију врше трпни глаголски придеви тих глагола. То се односи и на глаголе који означавају радњу која се трпи без обзира на то је ли познат вршилац те радње. Не може се рећи **умили* човек или **очешљали* младић од правих повратних глагола, него се каже *умивени* човек и *очешљани* младић. Тако исто се не може казати **удавили* човек и **ослободили* народ за човека који се удавио и народ који се ослободио.

„Иако су формално субјекти, *човек* и *народ* су ту стварно објекти, и разумљиво је што се својство које је добивено у резултату на тим објектима вршене радње казује трпним придевом” (Стевановић 1988: 147).

Ништа не смета што је вршилац радње обично непознат. Радни глаголски придев не може постати именска категорија ни код рефлексивних глагола који означавају радњу кретања у којој се субјекат сам собом налази: *дићи се*, *попети се*, *помолити се*, *окренути се*, *опружити се* и сл. Колико је за променљивост радног глаголског придева битан услов да он означава стање, а не радњу, М. Стевановић је показао на примерима непрелазних глагола *посрнути* и *проћи*: кад значе радњу, радни глаголски придев не може имати придевску функцију, али ако дође до промене значења, ако *посрнути* означава духовни пад а *проћи* – нешто што је пре било, будући да значе стање, њихови радни глаголски придеви могу имати својства правих придева, нпр.: *посрнула* девојка, *прошли* догађај.

Ми се не бисмо даље задржавали на примерима и закључцима проф. Стевановића јер исцрпност у овом случају нисмо себи поставили за циљ, те зато упућујемо на два корисна рада М. Стевановића *Рефлексивни глаголи и променљивост радног глаголског придева* и *Још нешто о придевској функцији радног глаголског придева* (оба објављена у његовој књизи *Од Вука до Белића и даље*, стр. 146–151 и 152–156).

Наш циљ је, као што смо рекли, да сагледамо придевске лексеме које су несумњиво постале од радног глаголског придева, на материјалу из једнотомног *Речника српскога језика* Матице српске, друго издање, Нови Сад, 2018.

Анализа. Пре приступа самој грађи, дужни смо још две напомене. Прва – ми ћемо овде под *лексемом* подразумевати, пре свега, јединицу речника, свесни и њеног значења („Лексема је језичка јединица под којом се подразумевају сви граматички облици и сва значења једне речи”) и њеног облика („... лексеме називамо према основном облику: за именице је то номинатив једнине, за придеве – номинатив једнине неодређеног вида, за глаголе – инфинитив итд. Лексема је препознатљива по свом основном граматичком облику и основном, примарном значењу”). За шире и детаљније информације о лексемама упућујемо на књигу Рајне Драгићевић *Лексикологија српског језика* (Драгићевић 2007: 35–39). Друга напомена – сигурно је да су данашњи наши глаголски придеви постали од партиципа, али их није добро мешати и није оправдано, на пример,

радни глаголски придев називати *адвербијални партицип перфекта* (Мразовић 2009: 135), *партицип перфекта II* (Барић *et al.* 2005: 245) *други активни партицип претерита* (Михаљевић 2014: 178) и сл. Они су били *партиципи перфекта* у старословенском језику јер су имали само предикатску употребу и конгруирали су са субјектом (отуда су имали само облик номинатива). Данас, у савременом српском језику, те облике је најбоље звати *радни глаголски придеви* (јер поред предикатске функције могу имати и атрибуцку, што их разликује од партиципа с једне стране, а оно *радни* их разликује од *трпних глаголских придева*, који такође могу имати и атрибуцку употребу).

1. У прву групу издвојићемо придеве који се само етимолошким анализом могу довести у везу са глаголом, придеве који облички подсећају на радне глаголске придеве, али их је унутрашња промена значења толико удаљила да се у помоћ мора позвати етимологија. Такви су:

виќао, -кла, -о *навикнут* (на нешто), *вичан* (нечему). [У *Речнику српског језика* – једнотомнику (надаље РСЈ) нема глагола *виќнути* ни *вићти*; у шетотомнику Матице српске (надаље РСМ) дата су оба са ознаком сврш. (свршеног вида), а у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика* Српске академије наука и уметности (надаље РСАНУ) дат је у облику *виќнути се = вићти (се)*, *вићнѐм (се)* 1. свр. (свршеног вида) ..., 2. несвр. (несвршеног вида) ...].

врђо, врђла, -о (одр. врђли и врђли, -а, -ѓ) (често ир.) **а.** *пун врлина, ваљан, честит. б.* *примеран, узоран, изванредан, врстан. в.* *срчан, одважан, храбар. г.* *који је високог квалитета, квалитетан, прворазредан.* [Према П. Скоку: „**врђѣти**, *врѣт* impf. ... balto-slav., sveslav. i praslav. *врђ-ѣти* ... Prema stcsl. *врђѣти*, *врђѣ* користи *вр-* s palatalnim poluvokalom, који је замукло. ... Uz ta četiri prijevojna oblika praslav. korijena *vr-, vir-, vor-, var-* pojavljuje se kao peti i šesti particip perf. aktiva i prezenta aktiva *vr-el-, vrut-* kao hrv.-srp. osnove, od kojih se prave izvedenice. ... (I) Od *vr-* s pomoću sufiksa *-l* (upor. *topal*) određeni pridjev *vr'о* (~ *čovjek*), odr. *vr'li*, f *vr'la* (Vuk, ~ *čovjek*) „dobar, jak, zdrav, valjan”]

гњѣо, гњѣла, -о **1. а.** *који је омекшао услед презревања (о воћу). б.* *који се квари и распада услед труљења, труо; натруо:* ~ сено, ~ лишће, ~ дрво, ~ зуб. **в.** *фиг. који се распада, слаб, трошан:* ~ царство. **2.** *фиг. а.* *који је без полета, неактиван, безвољан, учмао:* ~ поколење. **б.** *лењ, тром, млтав. в.* *неморалан, покварен, сраман. 3.* *у коме се осећа трулеж, који заудара на трулеж, на бућ, мемљив. 4.* *који се угуба, мек:* иловача. [П. Скок: „**гњѣти:** **гњѣо** ... sveslav. i praslav. **gni-* ... Odatle part. pret. akt. na i: *гњѣо, гњѣла*, одређени вид *гњѣти*, također је sveslavenski i praslavenski...”].

зрђо (ск. и јек., јек. и зрђи), зрђла, -о **1. р.** *пр. од зрети. 2.* *који је доспео у стање погодно за јело, брање и сл. (о воћу и сличним плодовима):* ~ крушка, ~ плод. **3. а.** *који је достигао потпуни (умни и физички) развитак; својствен томе степену развитака:* ~ човек, ~ лепота. **б.** *који долази после младости, који представља средњи део живота:* зреле године, ~ доба. **4.** *папетан, разборит:* ~ размишљање, ~ закључак. **5.** *приспео за нешто:* зрели за клање. **6.** *који се налази у пуном јеку, поодмакао:* ~ јесен. [П. Скок: „**зрђѣти**, *зрђѣт* impf. (subjekt plodovi: jabuke, grožđe, žito itd.) ... Part. perf. aktiva kao sveslav. i praslav. pridjev *zr'ѣо*, f *zr'ѣла*. ... Stcslav. *zъr-* је нижи пријевој од **g'er-*.”]

кѣсео, -ела, -о (одр. кѣсели) **1. а.** *који природно има укуса сирћета, лимуна и сл., који садржи киселину:* ~ грождје, киселе јабуке. **б.** *који је вештачки доведен у стање киселости, укисељен, закисељен:* ~ купус, ~ млеко. **в.** *прокисао, укисао (под утицајем бактерија). г.* *који има непријатан мирис киселине:* ~ задах ... **4.** *фиг. зловољан, нерасположен, мрдоан; који ображава таква расположења:* ~ човек; ~ израз лица, ~ глас. [П. Скок: **кѣсѣти**, *кѣсѣт* „1. biti pomalo kisela okusa, 2. (о киши) pomalo i tiho padati” ... impf. na

-*ėti* od praslavenskog (**kys-*) prema *kĭsnuti*, *kĭsnēm* ... Glavno dominantno značenje zastupljeno je u pridjevskoj izvedenici na *-el* i *-ьl*: *kĭseo*, *kĭsela* (sufiks kao u *debeo*, *veseo*) ... Glas *ĭ* nastao je iz jery-a, steslav. *вь(s)kysnотi*, *kysьlь*, a taj iz ie. *ū* ... Pridjevi na *-elь*, *-lь* kao i глагол *kisnuti* sveslavenski su i praslavenski. Ie. korijen **qūt-* bio je raširen u baltoslav. forantom s: **kuts-*”].

мр̀зео, -зла, -ло (обич. одр.) **1. а.** *смр̀знут*, *промр̀знут*; *који мр̀зне*, *врло хладан*, *студен*, *леден*: мр̀зли снег, мр̀зла церовина; мр̀зли ветар, мр̀зла вода. **б. в.** *промр̀зео*; уп. прозебао. **2.** фиг. **а.** *лишен сваке топлине, осећајности, хладан, леден*. – Мр̀зле су ваше душе. **б.** *који леџи дух, који изазива језу, ужас, стравичан*: мр̀зла страв, мр̀зли страх. [Упор.: **мр̀знати**, -нџм (... р. пр. мр̀зео, -зла и мр̀знуо, -ула) несвр. ... П. Скок: **мр̀знати**, -џм (*se*) ... pridjev na *-ьl mĭzео*, *f mĭzла* „hladan, студен”. ... Konsonant *z* je nastao iz ie. palatala *ǵ* u korijenu **merǵ-* ... Prvobitno je značenje praslavenskog korijena bilo „ježnja kože od studeni”].

мў̀као, (мў̀као), мў̀кла, -о (одр. мў̀клї, -а, -џ) **1.** *који је без гласа, шума, безгласан, нечујан, тих, нем*: ~ без звона манастир. **2. а.** *који је без звонкости, јасности, безвучан; пригушен*: ~ глас; ~ жамор. **б.** *потмуо, туп (о звуку)*. **3.** фиг. **а.** *притајен, прикривен, пригушен; неодређен, нејасан, потмуо*: ~ затишје; ~ очај. **б.** *који тишти, туп, потмуо (о болу)*. **4.** (обично одр.) лингв. *в. безвучан (2)*. [Упор. **мў̀чати**, -чїм несвр. *ћутати*. П. Скок: „**мў̀чати**, -џм impf., sveslav. i praslav. **mlk-* + *-ėti* „šutjeti” ... Pridjevi na *-ьl mĭkaо*, *mĭkla*, одређен *mĭklї*, *mĭklā* ... Vokal *u* je nastao iz sonantnog *l*: stesl. *mĭkčati*, *mĭkčр...*”].

невա̀љао, -ала, -о **а.** *лош, рђав; зао, opak*: ~ човек. **б.** *несташан, непослушан, невастипан*: ~ дете. **в.** *који није у складу са друштвеним нормама, неприличан; непоштен, неморалан*: ~ понашање, ~ жена. [Упор.: **ва̀љати**, -аџм несвр. непрел. **1. а.** *бити добар за употребу, служити корисно*: ~ за обраду. **б.** разг. *бити у добром здравственом, физичком стању*. **в.** *бити вредан, имати вредност, вредети*. ... **2.** *Бити од користи, помагати (некоме)*].

џбао (џбал), џбла, -о (одр. џблї) *заобљен, округласт*. [Упор. П. Скок: „**џбао** pored *џbal*, *f џbla* (Vuk), sveslav. i praslav. pridjev ... Pridjev je baltoslavenska kreacija od prefiksa *ob-* i ništičnog prijevaja **vlь-* od ie. korijena **vel-* „okretati, valjati”, koji se nalazi u *val*, *valjati*, *valjak*, *obaliti*, *obala*”].

смџо, смџла, -о јек. **смџо**, смјела, -о *храбар, одважан, срчан*: ~ човек, ~ духухват, ~ напад, ~ одговор. [Упор. П. Скок: „**смјџети**, *smĭjēt* (Vuk) ... sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkoj grupi. Pridjevi: ... na *-lь smjel* > *smio*, *f smjela* ... Uzimlje se da je *smĭjēti* prefiksalna složenica od *-mĕti*, *-mĕjр*, koji kao *-četi* ne postoji bez prefiksa *sь-* ... Jat je nastao iz ie. *ē* koji se nalazi u korijenu **mĕ-* „kräftig sein”].

тџпао (тџпал), -пла, -о **1.а.** *који је натпросечне температуре, угрејан; у којем се одржава температура виша од просечне; у којем влада клима с вишом просечном температуром*: ~ млеко; ~ просторија; ~ крај, ~ месец. **б.** *који добро штити од хладноће*: ~ обућа. **2.** фиг. **а.** *туп топлине, срдачности, присности*: ~ поглед, ~ препорука. **б.** *осећајан, човељубив*: ~ душа. **в.** *који дељује меко, нежно*: ~ звук, ~ боја. [Упор. П. Скок: „**тџпал**, *f тџпла* (Vuk), baltoslav., sveslav. i praslav. pridjev (s korijenskim samoglasnikom *o* ... Образован је s помоћу суфикса *-l* (упор. *vesel*, *debel*, *obal*) od praslav. korijena *tep-*, u prijevaju perfektuma *top-* (v. *topiti*). U današnjoj jezičnoj svijesti izgubio je vezu s kauzativom *topiti* „schmelzen” i čini zasebnu svoju leksikologijsku porodicu.”].

Већ на први поглед види се да су ови прави придеви по облику једнаки радним глаголским придевима, али су се по значењу толико удаљили од основних глагола да је често неопходно потражити помоћ етимологије. И скоро сви су од несвршених глагола, што није у духу савременог српског језика. Видели смо да је А. Белић од свих Маретићевих примера издвојио три (*кључао*, *нева̀љао*, *врџо*) који потичу од глагола несвршеног вида и објаснио их променом њихова унутрашњег значења (*врџо*, на пример, не значи „да нешто

ври у прошлости”, већ онога који је *тонал*). М. Стевановић прихвата Белићево објашњење и уз три његова примера додаје још и *зрео*, а потом и напомену: „О другим примерима радног придева несвршених глагола с функцијама и одликама простих придева досад се није говорило. Ми, међутим, сматрамо да овамо можемо навести и: *труо* (према глаголу *трухнути*) и *гњлио* (према *гњити*) и *мрзао* (према *мрзнати се*)” (Стевановић 1969: 698). Ни наша грађа не даје знатно више придева који би се по пореклу могли довести у везу са несвршеним глаголима. Унутрашња промена значења је несумњива код свих таквих придева, али намеће се питање: зашто их је тако мало, кад знамо да има много имперфективних глагола који значе стање. Зато се ми и усуђујемо да мислимо да су сви ови придеви веома стари (потичу из раног прасловенског језика, када је, по А. Белићу, добијен нови однос трајних и свршених глагола) и да се данас заиста не могу добити прави придеви од радних глаголских придева несвршених глагола, макар они значили и стање. Ево, укратко, шта каже А. Белић:

Место старог односа: *зовж*, *зови*, *зовџи*, **зовъ*, **зове* (стари имперф.) као трајних облика и *зѣваџъ*, *зѣвалъ*, *зѣванъ*, *зѣвати*, *зѣваѣъ*, *зѣватъ* као свршених, добивено је према свршеном *дозѣваџъ*, *призѣвалъ* итд. и свршено *дозовж*, *дозови* и сл. Када је једном утврђен однос: *зовж* : *дозовж* као однос трајног и свршеног глагола, онда су и према *дозѣваџъ*, *дозѣвалъ*, *дозѣванъ*, *дозѣвати* и сл. као свршеним облицима добивени: *зѣваџъ*, *зѣвалъ*, *зѣванъ*, *зѣвати*, *зѣваѣъ*, *зѣватъ* – као трајни облици; а *старо зѣваџъ* и сл. са свршеним значењем *изгубљено је* (Белић 2000а: 419, 420).

Ми, дакле, мислимо да су придеви из ове групе постали још онда када је свака инфинитивна (аористна) основа, од које се иначе градио партицип перфекта баш као што се и данас радни глаголски придев гради од инфинитивне основе, – била свршена. Њихов данашњи имперфективни вид, резултат је, као што показује А. Белић, новог односа трајног и свршеног глагола. Друкчије ми не можемо разумети да се од два глагола, оба трајна и медијална, глаголски придев радни од једног може адјективизирати (зрети – зрео, -ла, -ло упор. *зрео* клас, *зрела* јабука, *зрело* грожђе), а од другог – не може (венути – венуо, -ла, -ло, нпр. **венуо* цвет, **венула* ружа, **венуло* лице) и сл.

2. У другу групу сврстали смо придеве који су, ван сваке сумње, постали адјективизацијом радних глаголских придева, који се, уосталом, лако могу довести у везу са глаголима од којих су начињени.

дѡрастао, дорасла (дѡрасла), -ло **1. а.** који је довршио растење; *одрастао*: дорасли синови. **б.** (обично с допуном: нечему, за нешто) који је стасао, *сазрео* (за нешто), *способан*, *довољно зрео*, *развијен* (за нешто): ~ свом позиву, ~ новим задацима, ~ за школу. **2.** (некоме) који је раван, који одговара (некоме) у неком послу, *одн. по неким особинама, способностима*: бити некоме ~. **дѡспео**, -ела, -о јек. **дѡспео**, -пјела, -пјело **а.** који се потпуно развио, *зрео*; *стасао*: ~ воће, ~ деца. **б.** фин. који је доспео, *приспео* за плаћање, *исплату*: ~ меница, *доспели* дугови. **дѡтрајао**, -ала, -о **1.** који се једва може употребљавати, *користити због дуге употребе*, *похабан*; *трошан*: ~ одело; ~ зграда. **2.** фиг. *преживео*, *застарео*: *дотрајали* систем, ~ друштво. **зѡдригао**, -гла, -о *набрекао од*

дебљине, добро угојен, ухрањен: ~ врат, ~ газда, ~ лице. **закаснео**, -ела, -о јек. **закаснио**, -сњела, -о *који је закаснио, задоцнео*: ~ јесен, ~ гост. **зарђао**, -ала, -о (зарђао, -ала, -о) *на коме се нахватала рђа, захваћен рђом*: зарђали кључ. **изнемогао**, изнемогла (изнемогла), -ло (уп. изнемоћи) **1.** *који је изгубио, истрошио снагу, исцрпен, изнурен*: ~ родитељ, ~ старица. **2.** *дотрајао, руиниран*: ~ кућа. **малаксао**, -ала, -о, и **малџксао**, -ала, -о **1.** *који је изгубио снагу, издржљивост, који је ослабио, исцрпен, изнурен, онемоћао, присуство; који одражава таква својства*: малаксали војници; малаксалим гласом (говорити); малаксалим рукописом (написати). **2.** *који губи интензитет, који се гаси, престаје*: малаксала вечерња светлост. **набрѣкао**, набрѣкла (набрѣкла), -ло **1. а.** *увећан, раширен, нарастао (услед обилне количине нечега)*: ~ кеса. **б.** *отечен, натечен*: набрѣкли крајници. **в.** *дебео, задригао*: ~ лице, ~ подвољак. **2.** *пун снаге и здравља (о човеку); једар, бујан*: набрѣкли бокови, набрѣкла недра. **нагњено**, -ила, -о **1. а.** *делимично гњено; натруо*. **б.** *делимично кваран, набрѣкан (о зубима)*. **2.** *који заудара на трулежи, на устајалост и сл.; испуњен мирисом трулежи*: ~ мирис; у те дане невеселе и нагњиле. **3.** *који је изгубио чврстину, мек*: ~ креда. **натруо** (натруо), -ула, -уло **а.** *који је почео да труне, делимично труо*; уп. нагњено: ~ грожђе, ~ дрво, ~ јабука, ~ пањ. **б.** *фиг. који је почео да пропада (најчешће морално)*: ~ друштво. **недорѣстао**, -расла (недорѣсла), -о **1.** *који није достигао пун раст, развој, мали*: ~ деца, ~ биљка. **2. а.** *који нема довољно способности за нешто, неспособан*: ~ за такав посао. **б.** *који није раван некоме по некој особини, вредности и сл.*: ~ своме учитељу. **неумрљ**, -а, -б *који вечито траје, незабораван; чије дело вечито траје, бесмртан*. **неуспео** и **неуспео**, -ела, -о јек. **неуспео** и **неуспео**, -пјела, -о **1.** *неуспешан, промашен*: ~ покушај, ~ роман. **2.** *који није успео у животу*: ~ човек. **новодошл**, -а, -б **1.** *који је тек, одскора, недавно дошао*. **2.** (у им. служби) *особа која је тек одскора, недавно дошла, придошлица*. **новонастал**, -а, -б *који је недавно настао, настао у новије време или после нечега*: ~ ситуација. **окдштао**, -ала, -о и **џкоштао**, -ала, -о **а.** *који се претворио у кост; који је постао тврд попут кости, стврнут*. **б.** *фиг. крут, тврдокоран, стереотипан*: окоштале књижевне форме. **ордноу**, -ула, -о *ослабљен, онемоћао услед болести, старости и сл.; истрошен, руиниран, дотрајао (за употребу)*: ~ старац, ~ зграда. **џстарео**, -ела, -о јек. **џстарио**, -рјела, -о *који је постао, који је постао стар*: ~ мајка. **отупавео** и **џтупавео**, -ела, -о јек. **отупавно** и **џтупавно**, -вјела, -о (обично одр.) *који је изгубио духовну свежину, који је постао туп, тупав*. **пџдбуо**, -ула, -о и **пџдбухао**, -хла, -о *надувен, натекао*: ~ човек, ~ лице. **пџкисао**, -сла, -о **1.** *доста мокар (услед изложености киши)*. **2.** *фиг. снузден, суморан*. **прџврео**, -ела, -о **1.** *који је прокључао*: ~ вода. **2.** *који после врења садржи алкохол*: ~ вино. **прџживео**, -ела, -о јек. **прџживно**, -вјела, -ло **1.** *који је проживео, одживео свој век; који је услед старости, исцрпљености итд. постао равнодушан, туп*. **2.** *фиг. застарео, анохрон*: ~ начин производње. **прџзрео**, -ела, -о (ретко јек. прџзрио, -рела) **1.** *сувише зрео*; уп. презрети: ~ јабука. **2. а.** *фиг. који је прешао године живота уобичајене за какво стање и сл., престар*: ~ девојка. **б.** *који је прерано постао зрео*: ~ дечак. **прџстарео**, -ела, -о јек. **прџстарио**, -рјела, -о *сувише стар*. **прџмукао**, -кла, -о и **прџмџкао**, -џкла и прџмџкла, -о *храпав, пригушен, нечист (о гласу који производи, има такав звук)*. **пропао**, -ала, -о (уп. пропасти) **а.** *који је осиромашео, изгубио имовину, материјално уништен, упропаићен*. **б.** *који је изгубио осећање части, поштења*. **в.** *који није способан да оствари свој професионални, животни циљ*: ~ величина, ~ глумица. **прохџјао**, -ала, -о *који је прошао, протекао, минуо*. – Све се то појавило после прохџјалог рата. **радџзнао**, -ала, -о **а.** *који жели да нешто дозна, знатижељан, љубопитљив*: ~ човек. **б.** *који одражава жељу за сазнавањем, иштиивањем*. ~ поглед. **самџникао**, -кла, -о **1.** *који је никао без људског посредства, који је никао непосејан*: ~ грмље, ~ цвет. **2.** *фиг. а.* *који се развио сам, без туђе помоћи и утицаја, природан, урођен; оригиналан*: ~ таленат. ~ уметник. – Грчка филозофија је самоникла. **б.** *који је настао без свесног плана, неорганизован, стихијски*: самоникле учерице, ~ циганско насеље. **џбуђао**, -ала, -о (џбуђан, -а, -о) *буђав, плеснив*: ~ хлеб. **џмрљ**, -а, -б **1. а.** *који је умро, преминули, покојни*. **б.** (у именичкој служби) *м мртвац, покојник*. **2.** *који је у вези са смрћу, смртни*: ~ час, ~

дан. **Ћстајао**, -ала, -о **1. а.** који је стајањем изгубио свежину, постао бајат, нездрав: ~ јело, ~ вода, ~ ваздух. **б.** који је стајањем добио нови, бољи квалитет (обично о воћу): ~ крушка, ~ мушмула. **2.** фиг. који не напредује, не развија се (културно, интелектуално и сл.), обузет мртвилом, запарложен: ~ средина, ~ друштво.

Све су ово прави придеви који најчешће имају и више значења, од којих се нека подоста разликују од основног глагола (упор. *набрекло* лице, *нагњиво* зуб, *оронуо* старац, *покисао* „суморан” младић, *презрела* девојка, *пропала* глумица, *устајала* средина и сл.). И сви су ти придеви, већ на први поглед, постали од радног глаголског придева. Како? Начином творбе који најчешће зову попридевљавање (адјективизација) или, шире, претварање (трансформација). Видели смо напред да су само радни глаголски придеви свршених медијалних глагола могли имати, поред предикатске, и атрибутску службу. То значи да су се почели употребљавати у именичким синтагамама као атрибути, показујући особину (сталну особину) именице уз коју стоје. Одређујући именицу у свим синтаксичким функцијама, добијали су и различите облике (упор. *Покисла грана њише се на ветру*; Птица је одлетела са *покисле гране*; Гледао је ту *покислу грану* и сл.). Да би радни глаголски придев постао прави придев (са придевским значењем, или значењима, и са придевском променом), није неопходно да раскине значењску везу са глаголом од којег је сачињен, јер се глаголско значење у извесној мери увек мења и преко резултативности постаје особина која се приписује именском појму. А то се може догодити само код непрелазних свршених глагола који означавају неко стање. Адјективизација је, дакле, творба речи у којој један глаголски облик, у овом случају – радни глаголски придев, постаје придев. Неће бити у праву И. Клајн када будућим истраживачима оставља да одреде „шта је то што код једних глагола ствара запреку (constraint) за адјективизацију, а код других не. У међувремену творба речи може само констатовати да док је сваки трпни придев истовремено и прави придев, код радног придева то важи само за мањи број глагола, под условима који се не дају унапред дефинисати” (Клајн 2003: 384). – Ти услови су одавно дефинисани. Истина је, додуше, да трпних глаголских придева у придевској служби има више него радних глаголских придева. То долази отуда што су трпни глаголски придеви ограничени само глаголским родом (граде се само од прелазних глагола), а радни глаголски придеви – и глаголским видом и глаголским родом. Као прави придеви јављају се само од свршених глагола који значе стање, јер само свршено стање може постати особина. Не граде се од прелазних глагола јер адјективну функцију код њих добијају трпни глаголски придеви, а језик је, зна се, економичан. Још у нечему И. Клајн није у праву: „Мора се закључити да су тзв. глаголски придеви заправо партиципи, да припадају глаголима, да од придева имају особину променљивост по роду и конкорданције са субјектом, али не и придевске функције у реченици. У противном, о „попридевљењу” не би имало смисла говорити” (Клајн 2003: 383). – Радни глаголски придеви (без „тзв.”!) нису партиципи, они само потичу од партиципа,

јер поред моћије рода и конгруенције са субјектом (што је, уистину, особина партиципа), они могу имати и придевске функције и придевску деκлинацију (кад се атрибутски употребе). И има смисла говорити о попридевљавању јер се њиме један *глаголски облик* (као што је радни глаголски придев) претвара у *придев*. Оно што не би имало смисла је да се поистовећују глаголски придеви (глаголски облици) и придеви (адјективи). И да се касније не враћамо И. Клајну, напоменућемо да непотребно код поименичавања (упор. у нашем материјалу *умрли* м „мртвац, покојник“) прави разлику између глаголских придева и глаголских прилога јер ови последњи имају, по њему, „двоструку конверзију, од прилога на придев па на именицу“ (Клајн 2003: 382). – Нема разлике. У оба случаја имамо адјективизацију (*умрли човек* и *председавајући човек*), а потом суптантивизацију (*умрли* и *председавајући* – као именице м. рода).

У вези са попридевљавањем радног глаголског придева има се шта приговорити и Ж. Станојчићу када у заједничком уџбенику са Љ. Поповићем каже: „*Радни глаголски придев* на *-о, -ла, -ло* – сваког непрелазног (интранзитивног) или медијалног глагола, тј. глагола стања – углавном перфективног, али и многог имперфективног – може се употребити са функцијом правог придева и добити његову деκлинацију, са свим морфолошким особинама које он подразумева по моделу:

мотивна реч – глагол творбена основа – радни придев мотивисана реч – придев

↓	↓	↓
<i>оболети/зрети</i>	оболел-/зрел-	<i>оболео, -ла, -ло/зрео, -ла, ло</i>
<i>пристићи/врети</i>	прстигл-/врел-	<i>прстигао, -гла, -гло/вreo, -ла, -ло”</i>

(Станојчић/Поповић 2008: 174). – Прво, што доводи у забуну је везник „или“ по којем се може закључити да су сви непрелазни глаголи уједно и медијални, а тако није (упор. нпр. глаголе кретања). Друго, нетачно је да се „и од многог имперфективног“ медијалног глагола може радни глаголски придев употребити са „функцијом правог придева и добити његову деκлинацију“. А. Белић, видели смо, анализирајући Маретићеве примере, издваја само три који су имперфективног вида (*кључао, неваљао, зрео*). М. Стевановић им, и то смо видели, додаје још и *вreo, труо, гњио, мрзао*. Ни наша грађа из РСЈ не показује много, осим поменутих још и: *викао, врџо* (одр. *врљити*), *киseo, мјкао, смџо* и *тџпао*. Њих је објаснио (и скинуо са дневног реда) М. Стевановић: „Занимљиво је показати и зашто иначе попридевљавање радног глаголског придева од несвршених глагола није могућно. Оно је везано за основна својства глагола, с једне, и придева – с друге стране. Глаголи углавном означавају привремено, а придеви, по правилу, стално својство, сталну особину. Имперфективни глаголи означавају стање (реч је само о медијалним глаголима) у процесу, особину која се мења, која није стална, а перфективни – завршетак процеса, стање које

се више не мања, које дакле постаје сталном особином” (Стевановић 1969: 698). После оваквог објашњења није упутно тврдити да се адјективизују многи радни глаголски придеви од имперфективних глагола. Треће, ни њихов модел адјективизације не може се прихватити. На страну то што уз свршени глагол дају и несвршени (*оболеу/зрети, пристићи/врети*) – да би потврдили оно „али и многог имперфективног” – на нешто друго треба обратити пажњу: нису ти глаголи „мотивне речи” за придеве *оболео, зрео, пристигао, врео*, они би могли бити само „полазишне речи, полазишни глаголи”, ако се послужимо терминологијом хрватских граматика. Још горе је са „творбеним основама” које су за Ж. Станојчића *оболе-, зрел-, пристигл-, врел-*, онда би „суфикси”, ваљда, били **-o, *-a, *-o*. Истина је, међутим, друкчија: ови придеви нису добијени деривацијом него претварањем, прецизније – попридевљавањем (адјективизацијом), а то значи да не треба говорити о творбеној основи (и о суфиксима). За придеве *оболео, -ла, -ло, зрео, -ла, -ло, пристигао, -ла, -ло и врео, -ла, -ло* мотивне су речи радни глаголски придеви истога облика, а ни они нису настали деривацијом него, као морфолошки облици, од морфолошке инфинитивне основе (*оболе-, зре-, пристиг-, вре-*) и морфолошких наставака *-o(<љ) /-ao, -ла, -ло*.

3. Трећу групу примера поделићемо на неколике подгрупе, а заједничко им је што су квалификовани као „р. пр. од ...”, или „р. пр. од ... у атрибутој служби” – са датим примером или без њега, са тим као јединим значењем или са по још једним или два значења.

а) **заблудео**, -ела, -о јек. **заблудио**, -дјела, о р. пр. од *заблудети* у *атриб. служби*: ~ мишљење; ~ овца; ~ син. **задебљао**, -аља, -о и **задебљао**, -ала, -о р. пр. од *задебљати* у *атриб. служби*: ~ језик. **замукао**, -кла, -о р. прид. од *замукнути* у *атрибутој служби*: замукли људи, замукла брда. **запекао**, запекла (запекла), -о (обично одр.) р. пр. од *запећи (се)* у *атрибутој служби*: млазевни запекле крви. **запламтео**, -ела, -о јек. **запламтио**, -тјела, -о р. пр. од *запламтети (се)* у *атриб. служби*: ~ образ. **зарудио**, -ела, -о јек. **зарудио**, -дјела, о р. пр. од *зарудети (се)* у *атриб. служби*: ~ вишња, зарудели образи. **заспао**, -аља, -о р. пр. од *заспати* у *атриб. служби*: ~ госпођа, заспале шуме. **застарео**, -ела, -о јек. **застарио**, -јела, -о р. пр. од *застарети* у *атриб. служби*: уп. застарити: ~ методе. **излапео**, -ела, -о јек. **излапио**, -пјела, -о р. пр. од *излапети* у *атриб. служби*: ~ старац. **израстао**, -асла (израсла), -ло р. пр. од *израсти* у *атриб. служби*: ~ мачка. **липсао**, -аља, -ло и **липсао**, -ала, -ло р. пр. од *липсати* у *атриб. служби*: ~ мачка. **минули**, -а, -о (одр.) р. пр. од *минути* у *атриб. служби*: минулих година, ~ доба, ~ срећа. **набујао**, -аља, -ло р. пр. од *набујати* у *атриб. служби*. **нападао**, -ала, -ло р. пр. од *нападати*¹ у *атрибутој служби*: од нападалог снега. **напрскао**, -сла, -о (обично одр.: *напрсли*) р. пр. од *напрснути* у *атриб. служби*: напрело стакло. **нарастао**, нарасла (нарасла), -ло (обично одр.) р. пр. од *нарасти* у *атриб. служби*: ~ дрво, ~ коров, ~ углед и др. **натекао**, натекла (натекла), -ло (обично одр.) р. пр. од *натећи* у *атриб. служби*: с натеклим лицем, натеклих очију. **оголео**, -ела, -ло јек. **оголио**, огољела, -ло р. пр. од *оголети, огољети* у *атриб. служби*: ~ дрвеће. **одбегао** јек, **одбјегао**, -гла, -ло (обично одр.) р. пр. од *одбећи* у *атриб. функцији*: ~ особа. **озебао**, озебла (озебла), -о 1. р. пр. од *озепети* у *атриб. служби*: ~ човек, озебле руке. **окраћао**, -аља, -о и **окраћао**, -ала, -о р. пр. од *окраћати* у *атриб. служби*: ~ дан, ~ кошуља. **отежао**, -аља, -о (обично одр.) р. пр. од *отежати* у *атриб. служби*: уп. отежа-

ти (2): ~ рука. **о̀текао**, -кла, -о (обично одр.) *р. пр. од отећи² у атриб. служби*: ~ образ. **о̀тупео**, -ела, -о јек. **о̀тупио**, -пјела, -о *р. пр. од отупети у атриб. функцији*. **п̀ддивљао**, -ала, -о (обично одр.) *р. пр. од подивљати у атриб. служби*: ~ пас. **посфнуо**, -ула, -о *р. пр. од посрнути у атриб. служби*. **посу̀стао**, -ала, -о *р. пр. од посустати у атриб. служби*: ~ човек. **пр̀бцветао** јек. **пр̀бвјетао**, -ала, -о и **процвѣтао** јек. **процвѣтао**, -ала, -о (обично одр.) *р. пр. од процветати у атриб. служби*: ~ цвеће. **свѣнуо** и **свѣнуо**, -ула, -о *р. пр. од свенути у атриб. служби*. ~ жена, ~ лишће, ~ старица. **су̀стао**, -ала, о *р. пр. од сустати у атриб. функцији*. – фиг. Не види се ни сустало сунце. **џвео**, -ела, -о *р. пр. од увенути у атриб. служби*: ~ цвет, ~ лице. **џстрентао**, -ала, -о и **устрентао**, -ала, -о (обично одр.) *р. пр. од устрентати у атриб. служби*: ~ девојка.

б) **закорео**, -ела, -о јек. **закорио**, -рјела, -о **1. р. пр. од закорети се у атриб. служби**. **2.** (најчешће одр.) фиг. в. **окорео (2)**: ~ нежења. **наг̀орео**, -ела,, -о јек. **наг̀орио**, -рјела, -о **1. р. пр. од нагорети у атриб. служби**: ~ пањ. **2.** фиг. разг. **који је тек започео сексуални живот**. **напукао**, -кла, -ло (обично одр.) *р. пр. од напући, напукнути у атриб. служби*: **1.** **који има напуклину, одн. напуклине, напрслине, напрснуо**: ~ грана, ~ зид, ~ лед. **2.** фиг. **који нема чист тон, низак и прозукао, храпав (о гласу, звуку)**. **о̀дррастао**, одрасла (о̀драсла), -о **1. р. пр. од одрасти у атриб. служби**: ~ младић. **2.** (у им. служби, обично у мн.) м. **зreo човек (за разлику од детета, деџака или девојчице)** – Нека се одрасли о томе брину. **придо̀шао**, -шла, -о **1. р. пр. од придоћи у атриб. служби**: придошле воде. **2.** (у им. служби, одр. придошли, обично у мн.) м (ж) **дошљак(иња), придошлица**. – Придошли љоше у кућу.

в) **зао̀стао**, -ала, -о **1. р. пр. од заостати**. **2.** **који је на нижем ступњу развитка, застарео, примитиван**: ~ човек. **о̀корео**, -ела, -о јек. **о̀корио**, -рјела, -о **1. р. пр. од окорети**. **2.** (обично одр.) фиг. **који је оним што јесте или чиме се бави веома испуњен, обузет, огрезао (често у вези с нечим негативним) непоправљив**: ~ грешник, ~ лопов, ~ ленштина, ~ нежења. **пр̀пнукао**, -кла, -о **1. р. пр. од пренући**. **2.** фиг. **промукао**: ~ глас. **п̀ўкао**, -кла, -о **1. р. пр. од пукнути, пући**. **2.** **промукао, храпав (о гласу)**. **ра̀зједрао**, -ала, -о и **разједрао**, -ала, -о **1. р. пр. од разједрати се**. **2.** **једар, бужан, развијен**.

г) **к̀ло̀нуо**, -ула, уло **1. р. пр. од кло̀нути у атриб. служби**. **2.** **савијен, накривљен**: кло̀нули нос, ~ класје. **3.** **који је изгубио снагу, немоћан, малаксао, посустао; потиштен, утучен**: ~ човек, ~ тело; ~ дух. **к̀ључао**, -ала, -ло **1. р. пр. од к̀ључати**. **2.** **загрејан до к̀ључања; врео, веома врућ**: ~ вода, ~ млеко. **3.** фиг. **страстан, узбуркан**: ~ крв. **прем̀инуо**, -ула, -о **1. р. пр. од преминути**. **2.** (одр.) **покојни, умрли**: ~ човек. **3.** (у именичкој служби) м или ж **покојник, покојница**. **пр̀испео**, -ела, -о **1. р. пр. од пристети у атриб. служби**. **2.** **који је доспео у стање погодности за јело или какву другу корисну употребу (о воћу и другим биљним плодовима), сазрео, узрео**. **3.** **који је доспео за плаћање, платив**: ~ меница. **пр̀истао**, -ала, -о **1. р. пр. од пристати**. **2. а.** **који пристаје, подесан, погодан, прикладан**: пристала озбиљност. **б. леп, наочит**. – Био је човек најпристалији.

У свим одредницама ове групе учињена је, по нама, грешка – није требало наводити значење (?!) „р. пр. од ...” [„радни глаголски придев од ...” (в. Зв)], као ни „р. пр. од ... у атриб. служби” [„радни глаголски придев од ... у атрибутој служби” (в. За), б), г)]. Радни глаголски придев је морфолошка категорија, један од глаголских облика, а глаголи се дају у основном облику – инфинитиву. И када му је додато „у атриб. служби”, реч је о придеву, а не о морфолошком облику – радном глаголском придеву. Уосталом, каква је разлика између нпр. **к̀ло̀нуо**, -ула, -уло (из треће групе) и **малаксао**, -ала, -о (из друге групе)? По нама – никаква. Обе одреднице су придеви, прави придеви, а не радни глагол-

ски придев у атрибутој служби, како је речено за *малаксао*. Морфолошко значење и морфолошки назив помешани су са лексичким значењима.

Закључак. Сви глаголи, без обзира на глаголски род и глаголски вид, имају радни глаголски придев у глаголској, предикатској, служби у саставу сложених глаголских облика. Само један број глагола може имати тај облик и у придевској, атрибутој, служби. То су непрелазни свршени глаголи који значе стање. Непрелазни – јер прелазни глаголи имају трпни глаголски придев у придевској служби. Свршени – јер само они омогућавају да завршено стање (које се даље не мења) постане стална особина неког појма, те на тај начин радни глаголски придеви таквих глагола постану прави придеви, са придевским значењима и придевском деклинацијом. Сви придеви који потичу од радних глаголских придева постали су претварањем, тј. адјективизацијом, те због тога код њих не треба тражити творбене морфеме (творбену основу и суфикс). Ни док су били радни глаголски придеви нису имали творбене морфеме него морфолошке морфеме (морфолошку основу и морфолошке наставке). На крају, *радни глаголски придев* као један од глаголских облика (не, дабоме, основни) не може бити одредница лексикона, а ни унутар *придевске лексеме* не може једно од значења бити „радни глаголски придев” јер се тада мешају два нивоа – морфолошки и лексички, семантички. И још нешто: када придев који потиче од радног глаголског придева има своје дефинисано придевско значење (или више значења), он се у атрибутој служби унутар именичке синтагме може употребљавати у свим синтаксичким функцијама као и именица коју одређује и тако вршећи различите функције, добија и различите облике, добија придевску деклинацију, постаје прави придев, иако се у језику и даље употребљава глагол од чије је инфинитивне основе начињен радни глаголски придев који се адјективизирао, а који се и даље може напоредо употребљавати у предикатској служби (упор. *Гране су оголеле* – радни глаголски придев у саставу перфекта, у предикатској служби и *Ветар њише оголеле гране* – придев који је добијен адјективизацијом радног глаголског придева, у атрибутој служби).

ЛИТЕРАТУРА

- Барић и др. 2005:** Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika, *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Белић 2000а:** Александар Белић, *Постанак прасловенске глаголске системе*, Упоредна словенска лингвистика/1 (Изабрана дела Александра Белића, т. 2), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 411–438.

- Белић 2000б:** Александар Белић, *О променљивости радног (прошлог) глаголког придева*, О различитим питањима савременог језика (Изабрана дела Александра Белића, т. 13), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 367–371.
- Драгићевић 2007:** Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Ђорђевић 1975:** Петар Ђорђевић, *Старословенски језик*, Нови Сад: Матица српска.
- Клајн 2003:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, Други део, *Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Нови Сад: Матица српска.
- Маретић 1963:** Томо Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Михаљевић 2014:** Milan Mihaljević, *Slavenska poredbena gramatika*, 2. dio: *Morfologija, Prozodija, Slavenska pradomovina*, Zagreb: Školska knjiga.
- Мразовић 2009:** Pavica Mrazović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Николић 1997:** Светозар Николић, *Старословенски језик I*, Београд: Требник.
- Скок 1971:** Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Стакић 2014:** Милан Стакић, *Функције и значења трпног глаголког придева*, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 43/3, 215–234.
- Стевановић 1969:** Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (Грамматички системи и књижевнोजезичка норма) II, Синтакса*, Београд: Научна књига.
- Стевановић 1988:** Михаило Стевановић, *Од Вука до Белића и даље*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Хабургајев 1986:** Г. А. Хабургаев, *Старославјански језик*, Москва: „Провсвещение”.

ACTIVE PARTICIPLES AS LEXEMES

Summary

In this paper, the author draws attention to a phenomenon among our lexicologists who include *the active participle of...* or *the active participle of... in attributive use* under the adjectival determiner (lexeme) as one of the meanings, which is, in the author's view, unnecessary, but also incorrect. Namely, each active participle in attributive use is the *real adjective* with the meaning of a permanent characteristic of the noun it describes. If, however, the 'meanings' *the active participle of...* or *the active participle of... in attributive use* are also given within an adjectival lexeme ending on *-o*, *-la*, *-lo*, two linguistic levels – morphological and lexical (semantic), are being unnecessarily mixed.

Keywords: verbs, adjectives, active participle, attributive function, transformation, adjectivisation, lexemes, polysemy.

Milan V. Stakić